

A Safe Community

– En hyllning till Leif Svanström

Socialmedicinsk tidskrift uppmärksammar tre av socialmedicinens pionjärer i Sverige. De har på olika sätt gjort skillnad både nationellt och internationellt i arbetet för en ökad säkerhet i samhället. Ragnar Berfenstam i Uppsala initierade under 1950-talet ett nationellt program för ökad barnsäkerhet (SMT 2010: 5-6). En samtida pionjär var Gunnar Lindgren, Professor i Lund som under 1950-talet startade ett forskningsarbete för att komma till rätta med jordbrukets arbetsmiljöproblem. Detta nummer av SMT ägnas det arbete som initierades av Gunnar Lindgren och dåvarande doktoranden Leif Svanström vid socialmedicin i Lund.

Leif Svanström, numera Professor emeritus vid Karolinska Institutet, har ägnat hela sitt yrkesverksamma liv åt säkerhetsforskningens teori och praktik. Leif är fortfarande mycket aktiv i arbetet med att sprida innovationen "A Safe Community" globalt. När detta skrivs inviger han en första "Safe Community" i Tuxtla Gutiérrez i provinsen Chiapas i Mexico under närvaro av presidenten Calderón. Med stöd av WHO har Leif lyckats bygga upp en internationell organisation för att uppmuntra länder och kommuner att mer systematiskt arbeta med säkerhet som en självklar del av den kommunala verksamheten. Vägledande för arbetet är befolkningsperspektivet, ett gränsöverskridande

forsknings-samarbete och en socialmedicinsk analys kring hälsa och jämlikhet. En verksamhet som bidragit till en minskning av både dödsfall och vårdkrävande skador. För att lyckas med detta har Leif säkert haft en stor nytta av sin omvittnade arbetskapacitet, organisationsförmåga och tron på lagarbetets möjligheter. Moa Sundströms helhjärtade stöd under 20 år har varit en viktig del i detta arbete. Vi vill genom detta temanummer visa vår uppskattning för hans insatser och önska honom allt gott i det fortsatta arbetet.

Vi har bett Leif Svanström om en historisk tillbakablick och att tillsammans med några kollegor redovisa sina erfarenheter inom området säkerhetsforskning, både dess teori och praktik.

I den första artikeln får vi en inblick i Gunnar Lindgrens engagemang för lantbrukets hälsoproblem och utvecklingen mot en mer analytisk och tvärvetenskapligt inriktad forskning där medicinska och tekniska data kombinerades. Ragnar Andersson redogör för de teoretiska utgångspunkterna för hur epidemiologi och systemanalys kan integreras för att mer effektivt kunna åtgärda olika risker i samhället.

Genom etableringen av en landstingsfinansierad forskningsenhet i Skaraborg i mitten av 1970-talet gavs möj-

ligheter att utveckla det förebyggande arbetets praktik i lokalsamhället. Ett framgångsrikt försök var Falköpingsprojektet, unikt genom att samtliga skador som behandlats inom akutsjukvården i en hel kommun redovisats. Materialet låg till grund för ett omfattande åtgärdsprogram via kommunens myndigheter och organisationer. Leif Svanström beskriver förutsättningarna för detta arbete och hur det inspirerat till liknande program både nationellt och internationellt. Viktigt var etableringen av ett WHO Collaborating Center vid Karolinska Institutet för spridningen av "Safe Communities" globalt.

Vikten av en uthållig organisation redovisar Kent Lindqvist från 25 år av säkerhetsfrämjande arbete i Motala. Ett unikt program som visar att ett kommunbaserat arbete är ett effektivt och lönsamt sätt att reducera skadorna i en kommun.

Vilka lärdomar kan vi dra av uppbyggnaden och avvecklingen av det nationella skadeförebyggande programmet i Sverige? Guldbrand Skjönberg ägnar sin artikel åt att försöka besvara frågor om möjligheter och svårigheter med tvärsektorieell samverkan och betydelsen av ändrat huvudmannaskap.

I ett lokalt säkerhetsarbete uppstår efterhand en tydligare fokusering på olika riskgrupper och miljöer, exempelvis arbetsmiljön, bostaden och transportsystemet. Skador i samband med motion och idrott har ökat och svarar idag för en tredjedel av samtliga skador. Toomas Timpka och Jenny

Jacobsson redovisar hur man mer systematiskt kan utveckla en säkerhetsstrategi för att minska antalet skador och samtidigt öka intresset för idrott bland barn och ungdomar.

En central funktion i uppbyggnaden och spridningen av säkerhetsarbetet är den vetenskapliga förankringen i arbetet. Forskargruppen vid Karolinska Institutet har haft en viktig funktion genom rekrytering och utbildning av doktorander och master-studenter. Parallellt har flera konferensprogram pågått sedan 1989 i syfte att stimulera det vetenskapliga och praktiska innehållet i verksamheten. Lars-Gunnar Hörte och kollegor redovisar den viktiga kopplingen mellan forskning, utbildning och praktik.

Vi behöver öka intresset för uppfinningar som kan minska samhällets kostnader för skador och sjukdomar i arbetsmiljön. Detta mot bakgrund av att effektiviteten hos befintliga innovationssystem alltmer börjat ifrågasättas. Ett innovationslaboratorium för kvalificerad rådgivning till uppfinnare, forskning och utbildning har därför etablerats vid Karolinska Institutet. Roland Andersson och medarbetare återger några erfarenheter från ett forskningsprojekt inom byggnadsindustrin, vilket bidrog till att väsentligt fler uppfinningar kom ut på marknaden.

Vi tackar SMT för möjligheten att få sprida erfarenheterna från drygt 40 år av forskning, utbildning och säkerhetsfrämjande arbete. Ett arbete som inte bara berör forskare och praktiker

utan befolkningen i sin helhet utifrån devisen att ”ingen kan göra allt, men alla kan göra något” för en ökad säkerhet i en alltmer globaliserad värld. Jag vill härmed tacka samtliga medförfattare med vars hjälp vi kunnat ge denna historiska överblick över svensk socialmedicins roll i arbetet för en ökad säkerhet i samhället.

Stort Tack!

Bjarne Jansson
Temaredaktör och
Professor i socialmedicin